

**ОБ’ЄКТИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРАВОВІДНОСИН У МЕДИЧНІЙ СФЕРІ:
ЗМІСТ І КЛАСИФІКАЦІЯ****OBJECTS OF INFORMATION LEGAL RELATIONS IN THE MEDICAL SPHERE:
CONTENT AND CLASSIFICATION****Підберезних І.Є., д.ю.н., професор,
професор***Чорноморський національний університет імені Петра Могили***Берлач А.І., д.ю.н., професор,
заслужений юрист України,
завідувач кафедри службового та медичного права***Київський національний університет імені Тараса Шевченка***Новак Н.П., д.ю.н., д.е.н.,
старший дослідник, професор***Херсонський інститут ВНЗ «Міжнародна академія управління персоналом»***Риженко І.М., к.ю.н., доцент,
професор***Одеський державний університет внутрішніх справ***Педан А.І., к.ю.н., науковий співробітник,
заступник директора***Науково-дослідний інститут морського і космічного права*

У статті розглянуто зміст і класифікацію об’єктів інформаційних правовідносин у медичній сфері крізь призму чинного законодавства України та сучасних наукових підходів. Поняття «об’єкт» визначається як багатозначна юридична категорія, що поєднує матеріальні, нематеріальні та інформаційні складові, відображаючи взаємозв’язок між суб’єктом і предметом правового регулювання. У межах загальної теорії права об’єкт розглядається як благо, навколо якого формуються права, обов’язки та законні інтереси учасників правовідносин. У цивільному праві основними об’єктами визнаються речі, майнові права, дії, результати творчої діяльності та нематеріальні блага, зокрема право на ім’я, честь і гідність. В інформаційному праві центральним об’єктом виступає інформація, що має нематеріальну природу, здатність до відтворення, невичерпність та юридичну цінність. Вона охоплює відомості й дані, зафіксовані на матеріальних носіях або в електронній формі, що мають значення для реалізації прав, обов’язків і публічних інтересів. Особлива увага приділена інформації про фізичну особу персональним даним, які містять чутливі відомості про стан здоров’я, генетичні особливості, діагнози, лікування та інші складові приватного життя. Ці дані є об’єктом правового захисту в процесах збору, зберігання, обробки, передачі та знищення з урахуванням принципів конфіденційності, законності, пропорційності та безпеки. У медичній сфері інформаційні об’єкти набувають особливого значення, оскільки забезпечують реалізацію права людини на охорону здоров’я, доступ до достовірної медичної інформації та захист приватності. Вони охоплюють медичні висновки, результати обстежень, відомості про стан пацієнта, фармацевтичні дані, біометричні показники та генетичні ресурси. Система правового регулювання таких об’єктів має інтегрований характер, поєднуючи норми цивільного, інформаційного, адміністративного та медичного права. Визначено, що належне нормативне забезпечення інформаційних правовідносин у медицині є передумовою ефективного функціонування охорони здоров’я, дотримання конституційних гарантій людини та формування культури цифрової безпеки.

Ключові слова: адміністративне право, база даних, безпека, конфіденційність, інформація, інформаційне право, медична інформація, обіг даних, об’єкт, пацієнт, персональні дані, правове регулювання, приватність, публічний інтерес, суб’єкт, цифровізація, юридичний статус.

The article examines the content and classification of the objects of information legal relations in the medical field through the lens of Ukrainian legislation and contemporary legal doctrine. The term “object” is defined as a multifaceted legal category encompassing material, immaterial, and informational components that reflect the interaction between the subject and the regulated phenomenon. In general legal theory, the object represents a value around which rights, duties, and legitimate interests are formed. In civil law, objects include things, property rights, actions, results of creative activity, and personal non-property values such as name, honor, and dignity. In information law, information is the central object, characterized by its intangible nature, reproducibility, inexhaustibility, and legal significance. It includes data and knowledge fixed on tangible or electronic media, essential for exercising rights and protecting public interests. Particular attention is given to personal data sensitive information concerning a person’s health status, genetic features, diagnosis, and treatment which serve as objects of legal protection. In the medical context, such information acquires special importance for ensuring the right to health care, access to accurate medical data, and protection of privacy. The regulatory framework combines elements of civil, information, administrative, and medical law, guided by principles of legality, proportionality, confidentiality, and data security.

Key words: administrative law, confidentiality, data circulation, database, digitalization, information, information law, legal regulation, legal status, medical information, object, patient, personal data, privacy, public interest, security, subject.

Вступ. Питання визначення об’єктів інформаційних правовідносин у медичній сфері набуває особливого значення в умовах активної цифровізації охорони здоров’я, розвитку електронних медичних систем та підвищення ролі інформаційних технологій у публічному адмініструванні. Інформація про стан здоров’я людини, результати медичних обстежень, біометричні показники й персональні дані перетворюються на особливий об’єкт правового регулювання, що поєднує як

приватно-правові, так і публічно-правові елементи. Її використання створює необхідність балансування між забезпеченням права на доступ до інформації та захистом приватного життя. Це, своєю чергою, зумовлює потребу в уточненні поняття, структури та класифікації об’єктів інформаційних правовідносин у медичній сфері, адже саме вони є основою для формування відповідного правового режиму обробки, зберігання та поширення відомостей.

Проблематика полягає у відсутності єдності в науковій доктрині щодо визначення об'єкта інформаційних правовідносин, а також у недостатній узгодженості між галузевими нормативно-правовими актами. Сучасна практика засвідчує, що правозастосування у сфері медичної інформації часто стикається з труднощами в ідентифікації об'єкта правового захисту чи є ним матеріальний носій, інформаційний ресурс або сам зміст відомостей. Неврегульованість питань щодо правового статусу баз даних, електронних медичних записів і генетичних відомостей створює ризики порушення прав людини на приватність та інформаційну безпеку. Крім того, відсутність чіткої класифікації об'єктів інформаційних правовідносин у медичній сфері ускладнює визначення меж відповідальності суб'єктів як медичних установ, так і органів державної влади. Ці обставини вимагають комплексного правового аналізу з урахуванням теоретичних, нормативних і технологічних аспектів.

Актуальність теми зумовлена стрімким розвитком цифрових технологій у сфері охорони здоров'я, зростанням обсягів обробки персональних даних пацієнтів і потребою у вдосконаленні правового регулювання інформаційних процесів. Питання захисту медичної інформації набуває особливого значення в контексті конституційних гарантій права на приватність, а також імплементації міжнародних стандартів у національне законодавство. Недостатня визначеність об'єктів інформаційних правовідносин у медичній галузі створює ризики зловживань та порушення прав осіб на належне зберігання, використання й поширення даних. Тому систематизація правового підходу до класифікації об'єктів, що функціонують у сфері медичної інформації, має як теоретичне, так і прикладне значення для розвитку національної системи охорони здоров'я та інформаційної безпеки держави.

Огляд останніх досліджень. Проблематику правової природи об'єктів інформаційних правовідносин, їх класифікації та особливостей функціонування у сфері охорони здоров'я досліджували В. Афанасьєв, І. Арістова, О. Баранов, К. Белякова, Д. Біленська, С. Давиденко, О. Додонова, Д. Дюжев, С. Єсімов, В. Гавловський, В. Кнігавка, Л. Коваленко, Ю. Ковалів, Л. Коваленко, В. Копилов, О. Кохановська, М. Курилюк, М. Кучерявенко, О. Мазур, Р. Майданик, Ю. Максименко, А. Марущак, О. Мінцер, І. Сенюта, О. Синєкокий, Н. Федіна, М. Фігель, В. Філатов, М. Хаустова, А. Цуяк, О. Шевчук, О. Ярема та інші. У їхніх працях розкрито теоретичні засади інформаційних правовідносин, правовий статус їхніх учасників, принципи медичної конфіденційності та механізми захисту персональних даних.

Метою статті є визначення змісту, структури та класифікації об'єктів інформаційних правовідносин у медичній сфері, розкриття їхньої правової природи, аналіз чинного нормативно-правового забезпечення та формулювання пропозицій щодо вдосконалення правового регулювання обігу медичної інформації в Україні в умовах цифрової трансформації.

Виклад основних положень. Згідно із тлумачним словником української мови поняття «об'єкт» розглядається як багатозначне, що охоплює філософський, загальнонауковий, спеціальний і граматичний виміри. У філософському сенсі об'єкт означає пізнану дійсність, яка існує незалежно від свідомості людини. У загальному значенні це предмет, явище або особа, на які спрямована певна діяльність чи увага, а також предмет наукового дослідження або компетенції. У спеціальному розумінні конкретна одиниця господарського чи оборонного значення (підприємство, споруда, ділянка тощо), а в граматиці те саме, що й додаток. Поняття «об'єкт» поєднує матеріальний, інтелектуальний і функціональний аспекти, виступаючи ключовим елементом у процесах пізнання, діяльності та структурної організації мови [1].

У теорії права об'єкт правових відносин трактується як центральна юридична категорія, що поєднує філософське протиставлення суб'єкта та об'єкта з практичним аспектом правового регулювання. Він відображає суспільні відносини, на які спрямована дія правових норм, а безпосередньо матеріальні чи нематеріальні блага, з приводу яких реалізуються права й обов'язки сторін. Об'єкт є визначальним елементом правовідносин, оскільки забезпечує їх конкретність та індивідуалізованість, що проявляється у можливості володіння, користування або розпорядження благом. Його наявність зумовлює зміст правового зв'язку, навколо якого концентруються інтереси суб'єктів. Класифікація об'єктів охоплює п'ять основних категорій: предмети матеріального світу, речі та цінності, особисті немайнові блага, послуги та продукти духовної творчості. Кожна з цих груп відображає окремий аспект суспільних відносин і сферу правового регулювання. Отже, об'єкт правовідносин виступає юридично значущою цінністю, що визначає спрямованість і зміст правового впливу [2, С. 343-345].

У цивільному праві об'єкти розглядаються як матеріальні й нематеріальні блага, що становлять підґрунтя виникнення правовідносин і забезпечують реалізацію суб'єктивних прав та обов'язків учасників. До них належать речі, майнові права, результати робіт і послуг, об'єкти інтелектуальної власності, інформація та інші ресурси, які мають правове значення. Визначальною рисою є оборотоздатність об'єкта здатність бути предметом вільного обігу, що визначає межі допустимих правочинів. Залежно від правового режиму об'єкти поділяються на такі, що обертаються вільно, обмежені в обігу або вилучені з нього, що безпосередньо впливає на дійсність цивільних угод. Речі як основний вид об'єктів класифікуються за різними критеріями від рухомості до споживності, а складні речі й цінні папери поєднують у собі матеріальну форму та носій майнового права. До нематеріальних об'єктів відносять результати творчої діяльності, інформацію та персоніфіковані права, що підлягають окремому правовому регулюванню [3, С. 69-76].

В інформаційному праві інформація визнається основним об'єктом правовідносин, що має особливі властивості екземплярності, невідчужуваності, організаційну форму та здатність до тиражування, які визначають її унікальний правовий статус. Вона поділяється на різновиди залежно від змісту: персональні дані, довідково-енциклопедичну, екологічну, споживчу, науково-технічну, правову, статистичну й соціологічну інформацію, кожна з яких має власне правове значення. Особливе місце посідає база даних як самостійний об'єкт інформаційних правовідносин, що поєднує нематеріальну сутність з технологічною формою. Вона є результатом цілеспрямованого збору, систематизації та зберігання відомостей для задоволення потреб особи, суспільства і держави. Завдяки структурованості й логічній завершеності база даних набуває ознак інформаційного ресурсу, який підлягає правовому захисту та стає об'єктом авторського права. У публічній сфері бази даних забезпечують відкритість, прозорість і доступність інформації, виступаючи інструментом реалізації державних рішень і послуг [4, С. 219-228].

Отже, поняття «об'єкт» має багатогранний характер і охоплює філософський, науковий, правовий та спеціальний виміри, відображаючи матеріальні й нематеріальні явища, на які спрямована діяльність людини. У теорії права об'єкт розглядається як юридично значуща цінність матеріальне чи нематеріальне благо, навколо якого формуються права та обов'язки суб'єктів. У цивільному праві він визначається як благо, що може бути предметом правочинів і підлягає правовому регулюванню залежно від оборотоздатності. Речі, майнові права, результати робіт, інформація та об'єкти інтелектуальної власності становлять основні різновиди таких об'єктів. В інформаційному

праві центральним об'єктом виступає інформація з властивостями невідчужуваності, організованості та здатності до відтворення, а також бази даних як технологічно структуровані інформаційні ресурси. У цілому об'єкт у праві є ключовою категорією, що поєднує соціальну, економічну й інтелектуальну складові суспільних відносин.

Л. Коваленко детально аналізує наукові дискусії щодо сутності об'єкта правовідносин, особливо в контексті інформаційного права, надаючи перевагу плюралістичному підходу. Вона висвітлює позиції дослідників, які або зводять об'єкт лише до речей і благ, або розглядають його ширше як сукупність дій, результатів діяльності та самої інформації. Наголошується, що поведінка суб'єктів, їхні дії та досягнуті результати можуть самостійно виступати об'єктами правовідносин, що особливо важливо для інформаційної сфери. Плюралістичний підхід, за її переконанням, найбільш повно відображає складність і динамічність інформаційних процесів, охоплюючи різноманітність проявів інформаційного обігу. Такий підхід формує основу для побудови більш гнучкої й комплексної доктрини інформаційного права, здатної адаптуватися до технологічних змін [5]. У цьому контексті погляд О. Баранова заслуговує на особливу увагу, адже він розглядає об'єкти правовідносин як явища матеріального та нематеріального світу. Учений підкреслює, що до них належать не лише інформаційні продукти, а й дії суб'єктів зі створення, поширення, зберігання або знищення інформації, що дозволяє сформувати цілісну класифікацію інформаційних благ [6].

Д. Біленська розвиває ідею, що об'єктом інформаційних правовідносин виступають не стільки матеріальні носії чи документи, скільки суспільні відносини, що виникають у сфері обігу інформації, особливо в державному управлінні. Вона акцентує на проблемі нечіткого розмежування понять «об'єкт» і «предмет» у юридичній науці, що ускладнює їх практичне застосування. Авторка порівнює два підходи: моністичний, який визнає об'єктом лише поведінку суб'єктів, і плюралістичний, що охоплює також матеріальні та нематеріальні блага. Приділяється особлива увага різниці між інформацією як змістом правовідносин і документом як її матеріальним носієм. Вона доводить, що саме зміст інформації, а не фізична форма документа, становить основну правову цінність, що особливо проявляється у випадках інформаційних запитів до органів влади. Звідси випливає, що в адміністративному праві об'єктом інформаційних правовідносин визнаються дії, пов'язані з отриманням, передачею чи аналізом інформації. Водночас предметом таких правовідносин є безпосередньо сама інформація, незалежно від способу чи форми її вираження [7].

Отже, у сучасній правовій доктрині об'єкт інформаційних правовідносин розглядається крізь призму плюралістичного підходу, який охоплює не лише матеріальні та нематеріальні блага, а й дії, результати діяльності та інформацію як самостійне явище. Такий підхід відображає складність інформаційних процесів і дозволяє враховувати як поведінку суб'єктів, так і зміст їхньої діяльності в межах інформаційного обігу. Особливе значення надається визнанню інформації основним змістом правовідносин, тоді як матеріальний носій розглядається лише як технічна форма її існування. Водночас дії зі створення, поширення, зберігання чи аналізу інформації визначаються як юридично значущі прояви поведінки суб'єктів. У такий спосіб формується цілісне розуміння об'єкта інформаційних правовідносин, що поєднує соціальний, правовий і технологічний аспекти.

Для більш точного визначення об'єктів інформаційних правовідносин у медичній сфері важливо звернутися до положень чинного законодавства України. Відповідно до Цивільного кодексу України, об'єктами цивільних прав визнаються речі, у тому числі гроші й цінні папери, інше майно, дії та результати дій, результати інтелектуальної

і творчої діяльності, а також особисті немайнові блага. Об'єктом може бути будь-яке благо, здатне бути предметом правовідносин, якщо воно не вилучене з цивільного обороту. Цивільне законодавство визначає допустимі межі впливу на об'єкти, наприклад, щодо використання природних ресурсів або розпорядження нерухомістю. Специфіка правового режиму залежить від природи об'єкта: для речей застосовується право власності, для творчих результатів право інтелектуальної власності, для дій зобов'язальне право. Класифікація об'єктів базується на таких критеріях, як подільність, обігосподатність, індивідуалізація та взаємозамінність. Законодавство розрізняє рухомі й нерухомі речі, родові та індивідуально визначені, споживні й неспоживні, подільні й неподільні, а також виділяє нематеріальні об'єкти, що охоплюють права на ім'я, честь, гідність, приватність тощо [8].

Закон України «Про інформацію» визначає, що об'єктами інформаційних правовідносин є самі відомості або дані, які можуть існувати як на матеріальних носіях, так і в електронному вигляді. Інформація є основним і самостійним об'єктом у цій сфері, що відрізняє її від об'єктів цивільного права. Вона класифікується за змістом на окремі види, серед яких правова, науково-технічна, податкова, статистична, соціологічна та інші, кожна з яких має особливий правовий режим. Окремо законодавством визначено статус інформації про фізичну особу (персональних даних), яка потребує підвищеного рівня захисту. Особливістю інформації як об'єкта є її нематеріальна природа, здатність до багаторазового використання й невичерпність. Юридичне значення таких об'єктів полягає в тому, що вони набувають правового статусу, який регламентує порядок доступу, обробки та поширення даних. Принцип презумпції відкритості передбачає, що вся інформація є відкритою, окрім випадків, коли законом встановлено обмеження, наприклад, для податкової або критичної технологічної інформації [9].

Згідно із Законом України «Про захист персональних даних», об'єктами правового захисту є персональні дані відомості або сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути ідентифікована. До них належать як загальні, так і чутливі категорії, зокрема дані про стан здоров'я, біометричні та генетичні показники, політичні чи релігійні переконання. Закон підкреслює, що такі об'єкти мають інформаційну природу і не належать до речових чи нематеріальних благ у класичному розумінні. Персональні дані є предметом правовідносин у процесі їх збору, обробки, передачі, зберігання або знищення, незалежно від використаних засобів. Їх обробка допускається лише за згодою суб'єкта або на підставі спеціального дозволу, визначеного законом. Закон розрізняє публічні та конфіденційні персональні дані залежно від змісту й мети використання, встановлюючи баланс між приватністю й суспільним інтересом [10].

Отже, об'єкти інформаційних правовідносин у медичній сфері охоплюють як матеріальні, так і нематеріальні блага, що мають юридичне значення та визначають зміст прав і обов'язків учасників. До них належать речі, дії, результати діяльності, інтелектуальні продукти, особисті немайнові права, а також інформація у будь-якій формі її вираження. Інформація визнається основним об'єктом правового регулювання, оскільки має нематеріальну природу, здатність до відтворення та невичерпність, що потребує спеціального правового статусу. Юридичне значення об'єктів полягає у встановленні правил їх обробки, використання, передачі та захисту, особливо коли йдеться про відомості про фізичну особу. Такі дані підлягають особливій охороні, оскільки стосуються особистої сфери життя людини та реалізації її права на приватність. Обробка цих відомостей допускається лише за наявності законних підстав або згоди суб'єкта, із дотриманням принципів безпеки й конфіденційності.

Висновки. Отже, поняття «об'єкт» у правовій науці має багатогранний характер, що поєднує філософські, соціальні та юридичні підходи. Його сутність полягає у визначенні матеріальних і нематеріальних благ, на які спрямована правова дія суб'єктів. У правових відносинах об'єкт відображає ті явища, речі або дії, що становлять зміст взаємних прав і обов'язків. В інформаційному аспекті об'єкт є носієм або втіленням суспільно значущої інформації, яка підлягає правовому впливу. Важливим є те, що поняття «об'єкт» не обмежується матеріальною формою, воно включає й інтелектуальні результати діяльності, поведінку суб'єктів та інформаційні потоки. Саме така інтерпретація дозволяє забезпечити універсальність і системність правового регулювання в різних галузях.

У загальній теорії права об'єкт визнається ключовою категорією, що визначає спрямованість правового зв'язку між суб'єктами. Він є тим елементом, навколо якого формуються права, обов'язки та юридичні інтереси сторін. Матеріальні та нематеріальні блага, послуги, результати творчості чи поведінкові дії суб'єктів виступають основними різновидами таких об'єктів. У медичній сфері це можуть бути не лише речі або послуги, а й інформація про стан здоров'я, результати лікування, біомедичні дані. Класифікація об'єктів правовідносин забезпечує чіткість правового статусу кожного елементу, визначаючи допустимі межі правового впливу. Такий підхід гарантує належну індивідуалізацію правового регулювання та ефективність застосування норм.

Інформація є основним об'єктом у сфері інформаційного права, оскільки має нематеріальну природу, здатність до відтворення та незалежність від матеріального носія. Її правовий статус визначається не фізичною формою, а змістом, значенням і способом використання. Вона поділяється на окремі види правову, науково-технічну, соціологічну, статистичну тощо, кожна з яких має специфічний режим регулювання. Особливе місце посідають персон-

альні дані, які потребують підвищеного рівня охорони внаслідок їхнього зв'язку з приватним життям людини. Інформаційні об'єкти можуть бути як відкритими, так і обмеженими в доступі, що забезпечує баланс між публічністю та конфіденційністю.

Українське законодавство комплексно визначає систему інформаційних об'єктів, які мають значення у сфері медичних відносин. Цивільне законодавство окреслює загальні групи об'єктів від речей і майнових прав до особистих немайнових благ, тоді як інформаційне право деталізує відомості, дані та інформаційні ресурси. У медичному контексті особливе місце посідає інформація про стан здоров'я, медичні висновки, результати обстежень та генетичні відомості. Законодавство встановлює чіткі правила їх обробки, передачі, зберігання й використання, ґрунтуючись на принципах законності, пропорційності та безпеки. Важливо, що доступ до таких даних обмежується колом уповноважених осіб і здійснюється лише за згодою пацієнта або на законних підставах. Це забезпечує дотримання прав людини та реалізацію конституційних гарантій приватності у сфері охорони здоров'я.

Отже, об'єкти інформаційних правовідносин у медичній сфері становлять багаторівневу категорію, що поєднує правові, технологічні та етичні аспекти. Вони охоплюють матеріальні, нематеріальні й інформаційні блага, які стають предметом регулювання, коли мають соціальну або юридичну значущість. Визначення правового статусу таких об'єктів дозволяє забезпечити ефективний баланс між свободою інформаційного обігу та захистом персональних прав. Особливу увагу законодавець приділяє питанням конфіденційності медичної інформації, гарантіям безпеки даних і правомірності їх обробки. У межах сучасного інформаційного суспільства це створює підґрунтя для побудови системи правового захисту, орієнтованої на людину.

ЛІТЕРАТУРА

1. Об'єкт. Словник української мови. Slovnyk.ua 2024. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D0%BE%D0%B1%27%D1%94%D0%BA%D1%82>
2. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПРН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПРН України О. В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.
3. Мазур О.С. Цивільне право України: Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 384 с.
4. Ковалів М. В., Єсімов С. С., Ярема О. Г. Інформаційне право України : навчальний посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2022. 416 с.
5. Коваленко Л.П. Об'єкт інформаційних правовідносин // Право і безпека. 2012. № 5. С. 78–83
6. Баранов О. А. Об'єкт правовідносин в інформаційному праві // Інформація і право. 2019. Вип. 4 (31). С. 28–36.
7. Біленська Д.О. Об'єкт інформаційних правовідносин, що регулюються адміністративним правом України // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. 2013. Вип. 22. Ч. 1. Т. 2. С. 109–113
8. Цивільний кодекс України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 16 січня 2003 № 435-IV. *Верховна Рада України*. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/435-15>
9. Про інформацію : Закон України від 02 жовтня 1992 № 2657-XII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2657-12>
10. Про захист персональних даних : Закон України від 01 червня 2010 № 2297-VI. *Верховна Рада України*. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2297-17>